

EGY TAPASZTALT SAJTÓTÖRTÉNÉSZ ÚJ KÖNYVE

Németh Ferenc: *A nagybecskereki sajtó története (1849–1918)*. Forum Könyvkiadó, Újvidék, 2004

Németh Ferenc, az ismert vajdasági helytörténész és művelődéstörténész ezúttal egy másik arcát mutatta meg: a sajtótörténészt. Majdnem azt írtam, hogy „új arcát”, de ez téves meghatározás lett volna, mivelhogy csaknem húsz éve már, hogy első sajtótörténeti írása megjelent. Ezt is, meg az utána következőket is a *Magyar Szó Kilátó* című magazinjában közölte 1985 és 1997 között.

Hogy nem kezdő sajtótörténésszel van dolgunk, megjelent munkáinak bibliográfiája is bizonyítja (Szerkesztőség a hotelszobájában. Balás Frigyes becskerei lapalapításáról, 1985; Egy régi lap törzsgárdájáról. A becskerei Torontál indulásának 120., napilappá alakításának 100. évfordulója kapcsán, 1992; Heti Krónika. Egy ismeretlen szabadkai hetilapról, 1994; Bittermann Károly és a szabadkai nyomdászat, 1994; A szabadságharc szolgálatában. 1849 augusztusában jelent meg Pancsován az első [nyomtatott] újság a mai Bánát területén, a Súdungarische Grenzbote, 1995; A Nagy-Kikindai Lapok. Az első magyar nyelvű kikindai újságról, 1995; A bánáti tipográfus [Pleitz F. Pál, 1804–1884], 1995; Legtovább a magyar olvasók szolgálatában. A becskerei Torontál átengedte elsőbbségét a Magyar Szónak, 1996; Egy ismeretlen becskerei magyar napilapról. 75 évvel ezelőtt jelent meg a Szabadság, 1997).

Dolgozatai, mint már volt róla szó, a *Kilátó*ban vagy a *Magyar Szó*ban jelentek meg folytatásokban, kivéve a Bittermannról szóló tanulmányt, amely a szabadkai *Életjel* Miniatűrök sorozatának 48. darabjaként került kiadásra.

Időközben a szerző elkészült *A bánáti magyar sajtó története* és *A becskerei nyomdászat története* című munkájával is, amelyek várják a jobb napokat (és a kiadót).

Ilyen előmunkálatok ismeretében nyugodt lélekkel kimondhatjuk, hogy *A nagybecskereki sajtó története (1849–1918)* című könyv egy tapasztalt és eredményes sajtótörténész munkája. A „tapasztalt” és az „eredményes” jelző mellé azonban még odakívánkozik az alapos és megbízható járulékszó is. Nála egyszerűen nem fordulhat elő egy olyan szarvashiba, ami egy friss, 2003-ban megjelent sajtótörténetben „becsúszott”, nevezetesen egy olyan téves közlés, hogy az első bácskai lapnak, az 1848–49-ben, Szabadkán megjelent Honunk Állapotának „sajnos egyetlen példánya sem maradt meg”.

Ha több nem is, de egy megmaradt, mégpedig az 1848. december 15-i száma. Magyar László találta meg csaknem huszonöt évvel ezelőtt a Magyar Országos Levéltárban, s felfedezéséről azon melegében be is számolt (*Magyar Szó*, 1979).

november 10.) Ez a jelentős közlés bekerült egyik könyvébe is (*Életek, iratok – iratok, életek*. Forum, 1994). Azóta is több szövegben hivatkoztak rá.

Már azért is mondhatjuk szerzőnkről, hogy alapos és megbízható, mert az új adatok meglepően sikeres feltárása mellett szorgalmasan tájékozódik a régebbi és az újabb szakirodalomban, számon tartja a magyarországi és az itteni kollégák közléseit, olykor vitába is száll megállapításaikkal, pontosítja vagy cáfolja azokat, amennyiben kutatásai során más eredményekre jutott.

Miért térünk ki egy eredményes szerző esztében arra, hogy a vonatkozó irodalommal illik alaposan megismerkedni? Hát nem ez a világ legtermészetesebb dolga a kutatók esetében? Igen, magától értendő! Sok helytörténeti szerzőnk azonban nem tartja magát e kézenfekvő szabályhoz, még az olyan forrásokra sem terjed ki figyelmük, amelyek ismerete nélkül nem lenne szabad kézbe venni a tollat.

Reméljük, hogy a jó példa ragadós lesz.

Németh Ferenc új könyve persze nemcsak azért kiváló, mert jártas a szakirodalomban, s felhasználja a korábbi szerzők eredményeit is. Ő mindezekelőtt újat ad, eddig még ismeretlen adatokat közöl.

A jelzett időszakban (1849–1918) a korábbi kutatók mintegy tizenöt becskereki magyar, német és szerb nyelvű újságról tudtak, Németh Ferenc ötvenháromat sorol fel! Ezeket, bárhol is fennmaradt példány vagy komplett volt, kézbe vette, leírta – számba vette.

De ez még nem minden. Képet ad a jelentősebb szerkesztőségekről és nyomdákról, közli a nevezetesebb redaktorok és hírlapírók életrajzát. Mindezt ötven válogatott fényképpel, fénymásolattal egészíti ki.

Ehhez fogható sajtótörténelmet csak Kolozi Tibor produkált nálunk (*Szabadkai sajtó, 1848–1919*. Életjel, 1973), azzal, hogy Németh Ferenc munkája módszeresebb, tömörebb.

Még egy fontos körülmény: szerzőnk műve nemcsak egy megkerülhetetlen szakmunka – hézagpótló is.

A budapesti Akadémiai Kiadó gondozásában megjelent, de be nem fejezett összegező munkában (*A magyar sajtó története, I.–II.*, Bp., 1979–85) némi szó esik a Bács-Bodrog és Temes megye sajtójáról, de – hogy, hogy nem – Torontál megye, azaz a Kikindától Pancsováig terjedő sáv, kihullott belőle (figyelmetlenségből, tájékoztatlanságból?), úgyhogy még egy olyan kiadványról sem tesznek említést, mint amilyen a nagybecskereki *Torontál*, amely pedig a mai Vajdaság első magyar nyelvű napilapja volt, s több mint fél évszázadon át folyamatosan megjelent.

Németh Ferenc sajtótörténete a maga területén a legteljesebb munka, ami eddig nálunk megjelent. Ezért tőle várjuk a további – részben már elkészült

– rész munkákat, s végül koronaként a vajdasági magyar sajtó történetét a kezdetektől napjainkig.

Nem túlzott ez az elvárás, bár az ő figyelme, tudjuk, megoszlik a helytörténet, s főleg a művelődéstörténet között. (Egy kis ízelítő a készülő, vagy már kész művelődéstörténeti dolgozataiból: A nagybecskereki piarista gimnázium története, 1846–1920; Lauka Gusztáv becskerekie évei; Herczeg Ferenc bánati évei; Todor Manojlović és Ady Endre barátsága; Bánát 1918 előtti irodalmi topográfiája.)

S persze készül is, várjuk is – *A bánati fényképészet története* után – *A bácskai fényképészet történetét*.

Boldog az az ember, akinek ennyi szép dolga van. Bár a sajtótörténész bére is csak az lesz, mint a művelődéstörténészé: a sikerélmény, a felfedezés öröme. Jó lenne ennél valamicskével több is, de hagyjuk a panaszokat . . .

KALAPIS Zoltán

SZÍNHÁZ

VIA ITALIA

*Domonkos István regényének színpadi változata
az Újvidéki Színházban*

Néhány év alatt négyszer rendezett a dramaturg Gyarmati Katával közösen adaptált szöveget a színésznő Mezei Kinga. Újvidéken a *Szeldtűtések* (Sziveri János) és a *Pác* (Hamvas Béla) után Domonkos István ifjúsági regényét, a *Via Italiát*, majd közvetlenül ezt követően Belgrádban a Nemzeti Színház 5. emeleti kisszínpadán *Tišina treznih* címmel Csáth Géza műveiből készült összeállítást. Mind közül leginkább szöveghű a *Via Italia*, mely – annak ellenére, hogy néhány (gyermek)verset is magában foglal – betartja a regény cselekmény- és időmenetét. Természetesen szó sincs, szó sem lehet a teljes regény színpadra állításáról. A Mezei–Gyarmati-kettős is miközben elhagy néhány szereplőt, felerősíti az én-vesztés és egy másik-én megtalálásának drámai ívét. A kamaszkorból a felnőttkorba történő átlépés útját látjuk, az előadás azonban nem egyéniségfejlődési esettanulmány, hanem a főszereplő, Balázs Feri életének alakulása a diákkori csínytevésektől a halállal (több halállal!) való szembesülésig. Pontosan úgy, ahogy egy ifjúsági bandaregényben ez lejátszódhat: humoros és clégikus helyzetekből álló jelenetek váltakozásával.